

**ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΜΕ ΤΙΤΛΟ**

«Αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, επικαιροποίηση της ορολογίας του Αστικού Κώδικα, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, του Κώδικα Συμβολαιογράφων και του ν. 4478/2017, για την εναρμόνισή της με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία που κυρώθηκε με τον ν. 4074/2012 και λοιπές διατάξεις για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη των ατόμων με αναπηρία»

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	
ΜΕΡΟΣ Α΄ - ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	
Άρθρο 1	Σκοπός
Άρθρο 2	Αντικείμενο
ΜΕΡΟΣ Β΄ - ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ Η ΧΡΟΝΙΑΣ ΠΑΘΗΣΗΣ	
Άρθρο 3	Ίση μεταχείριση ατόμων με αναπηρία και χρόνια πάθηση - Τροποποίηση παρ. 2 άρθρου 3 και άρθρου 24 ν. 4443/2016
ΜΕΡΟΣ Γ΄ - ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ, ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ, ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ Ν. 4478/2017 ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΠΟΥ ΚΥΡΩΘΗΚΕ ΜΕ ΤΟΝ Ν. 4074/2012	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ - ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ	
Άρθρο 4	Ευθύνη μη ομιλούντος κωφού οφειλέτη – Τροποποίηση άρθρου 331 ΑΚ
Άρθρο 5	Ικανότητα καταλογισμού μη ομιλούντος κωφού σε αδικοπραξία – Τροποποίηση άρθρου 917 ΑΚ
Άρθρο 6	Διαδικασία υποβολής σε δικαστική συμπαράσταση – Τροποποίηση άρθρου 1667 ΑΚ
Άρθρο 7	Σύνταξη διαθήκης από κωφό διαθέτη – Τροποποίηση άρθρου 1735 ΑΚ
Άρθρο 8	Σύμπραξη ατόμων κατά τη σύνταξη διαθήκης από κωφό διαθέτη – Τροποποίηση άρθρου 1736 ΑΚ
Άρθρο 9	Διαθέτης με σοβαρή αναπηρία λόγου ή μη ομιλών κωφός - Τροποποίηση άρθρου 1745 ΑΚ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ - ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	
Άρθρο 10	Συνεννόηση με κωφούς ομιλούντες ή μη ή πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου – Τροποποίηση άρθρου 253 ΚΠολΔ
Άρθρο 11	Όρκιση ως μάρτυρα προσώπου με σοβαρή αναπηρία στα άνω άκρα ή λόγου και κωφού ομιλούντος ή μη προσώπου – Τροποποίηση παρ. 5 και 6 άρθρου 408 ΚΠολΔ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ - ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ	

Άρθρο 12	Μέτρα θεραπείας ατόμων με ψυχική ή διανοητική διαταραχή – Τροποποίηση παρ. 1 άρθρου 69 ΠΚ
Άρθρο 13	Υπολογισμός εκτιώμενης ποινής κρατούμενων που έχουν ημιπληγία ή παραπληγία - Τροποποίηση παρ. 4 άρθρου 105B ΠΚ
Άρθρο 14	Θεραπευτικά μέτρα ανηλίκου με ψυχική ασθένεια ή οργανική νόσο– Τροποποίηση παρ. 1 άρθρου 123 ΠΚ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' - ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	
Άρθρο 15	Υποχρέωση για μαρτυρία – Τροποποίηση παρ. 2 άρθρου 209 ΚΠΔ
Άρθρο 16	Όρκος των μαρτύρων με σοβαρή αναπηρία λόγου στο ακροατήριο - Τροποποίηση παρ. 2 άρθρου 219 ΚΠΔ
Άρθρο 17	Μάρτυρες κωφοί ομιλούντες ή μη, ή με σοβαρή αναπηρία λόγου – Τροποποίηση άρθρου 229 ΚΠΔ
Άρθρο 18	Προσωρινή ανικανότητα κωφών ή προσώπων με σοβαρή αναπηρία λόγου για την εκπλήρωση των καθηκόντων του ενόρκου – Τροποποίηση περ. ε) άρθρου 382 ΚΠΔ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε' - ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΚΩΔΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	
Άρθρο 19	Συνεννόηση με κωφούς ομιλούντες ή μη, ή πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου - Τροποποίηση άρθρου 137 ΚΔΔ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' - ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΚΩΔΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ	
Άρθρο 20	Διερμηνείς κωφοί ομιλούντες ή μη, ή πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου – Τροποποίηση παρ. 2 και 3 άρθρου 10 ν. 2830/2000
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ' - ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ - ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ Ν. 4478/2017	
Άρθρο 21	Δικαίωμα προστασίας θυμάτων κωφών ή προσώπων με σοβαρή αναπηρία λόγου κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας - Τροποποίηση παρ. 5 άρθρου 69 ν. 4478/2017
ΜΕΡΟΣ Δ' - ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	
Άρθρο 22	Ορισμός υπεύθυνου στο δικαστήριο για ζητήματα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία, ενημέρωσής τους, και διευκόλυνσης της εξυπηρέτησής τους - Τροποποίηση περ. β) παρ. 7 άρθρου 17 ν. 4938/2022
Άρθρο 23	Δικαιούχοι νομικής βοήθειας με ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω – Προσθήκη παρ. 3Α στο άρθρο 1 ν. 3226/2004
Άρθρο 24	Διαδικασία παροχής νομικής βοήθειας – Τροποποίηση παρ. 2 άρθρου 2 ν. 3226/2004
Άρθρο 25	Συμβουλευτική βοήθεια – Τροποποίηση άρθρου 5 ν. 3226/2004
ΜΕΡΟΣ Ε' - ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ	
Άρθρο 26	Έναρξη ισχύος

ΜΕΡΟΣ Α΄
ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Άρθρο 1
Σκοπός

Σκοπός του παρόντος είναι α) η προώθηση της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία ή χρόνια πάθηση στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας μέσω της κατοχύρωσης της γενικής αρχής της ίσης μεταχείρισης, β) η απαλοιφή υποτιμητικών και στερεοτυπικών εκφράσεων για τα άτομα με αναπηρία στα βασικά νομοθετήματα και η εναρμόνισή τους με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία που κυρώθηκε με τον ν. 4074/2012 (Α΄ 88) και γ) η άμεση και αποτελεσματική πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη.

Άρθρο 2
Αντικείμενο

Αντικείμενο του παρόντος είναι: α) η τροποποίηση του ν. 4443/2016 (Α΄ 232) με τη ρητή θέσπιση της γενικής αρχής της ίσης μεταχείρισης για τα άτομα με αναπηρία ή χρόνια πάθηση, β) η επικαιροποίηση της ορολογίας στον Αστικό Κώδικα, τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τον Ποινικό Κώδικα, τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, τον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, τον Κώδικα Συμβολαιογράφων και τον ν. 4478/2017 (Α΄ 91), γ) η προσθήκη ειδικής πρόβλεψης στον Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών [ν. 4938/2022 (Α΄ 109)], για τον ορισμό δικαστικού υπαλλήλου στα δικαστήρια και τις δικαστικές υπηρεσίες της χώρας αρμοδίου για ζητήματα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία και η απευθείας συμπερίληψη των πολιτών με αναπηρία στους δικαιούχους της παροχής νομικής βοήθειας.

ΜΕΡΟΣ Β΄
ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ Η ΧΡΟΝΙΑΣ ΠΑΘΗΣΗΣ

Άρθρο 3

Ίση μεταχείριση ατόμων με αναπηρία και χρόνια πάθηση - Τροποποίηση παρ. 2 άρθρου 3 και άρθρου 24 ν. 4443/2016

1. Στο πρώτο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 4443/2016 (Α΄ 232) μετά από τις λέξεις «γενεαλογικών καταβολών» προστίθενται οι λέξεις «, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης» και η παρ. 2 διαμορφώνεται ως εξής:

«2. Με την επιφύλαξη των παραγράφων 3, 4, 6 του παρόντος, καθώς και του άρθρου 4, η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, και όσον αφορά:

α) την κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης,

- β) τις κοινωνικές παροχές και τις φορολογικές διευκολύνσεις ή πλεονεκτήματα,
γ) την εκπαίδευση,
δ) την πρόσβαση στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται (συναλλακτικά) στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της στέγης.».

2. Με προεδρικό διάταγμα, το οποίο εκδίδεται μετά από πρόταση του Υπουργού Επικρατείας που είναι αρμόδιος για τον Συντονιστικό Μηχανισμό για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία του άρθρου 69 του ν. 4488/2017 (Α' 137), των Υπουργών, Οικονομικών, Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Υγείας και Δικαιοσύνης και του κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργού δύναται να καθορίζονται τα μέτρα που είναι αναγκαία για την αποτελεσματική και χωρίς διακρίσεις πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία ή χρόνια πάθηση στους τομείς της παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 4443/2016 (Α' 232).

3. Στο άρθρο 24 του ν. 4443/2016 διαγράφονται οι λέξεις «, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης» και το άρθρο 24 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 24

Με Προεδρικό διάταγμα, το οποίο εκδίδεται μετά από πρόταση των Υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Υγείας, Δικαιοσύνης και κάθε άλλου καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού, μπορεί να επεκταθεί η προστασία που παρέχεται για διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου και πέραν των τομέων εργασίας και απασχόλησης στους τομείς της κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, των κοινωνικών παροχών και φορολογικών διευκολύνσεων, της εκπαίδευσης και της πρόσβασης στη διάθεση και παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται συναλλακτικά στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης και της στέγης.».

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ, ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ, ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ Ν. 4478/2017 ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΠΟΥ ΚΥΡΩΘΗΚΕ ΜΕ ΤΟΝ Ν. 4074/2012

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Άρθρο 4

Ευθύνη μη ομιλούντος κωφού οφειλέτη – Τροποποίηση άρθρου 331 ΑΚ

Στο άρθρο 331 του Αστικού Κώδικα [π.δ. 456/1984, (Α' 164)] η λέξη «κωφάλαλος» αντικαθίσταται από τις λέξεις «μη ομιλών κωφός» και το άρθρο 331 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 331

Αν ο οφειλέτης είναι ανήλικος κάτω των δεκατεσσάρων ετών ή δεν έχει συνείδηση των πράξεών του ή βρίσκεται σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της κρίσης και της βούλησής του ή, τέλος, είναι μη ομιλών κωφός, εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 915 έως 918.».

Άρθρο 5

Ικανότητα καταλογισμού μη ομιλούντος κωφού σε αδικοπραξία – Τροποποίηση άρθρου 917 ΑΚ

Στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 917 ΑΚ η λέξη «κωφαλάλους» αντικαθίσταται από τις λέξεις «μη ομιλούντες κωφούς» και το άρθρο 917 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 917

Όποιος έχει συμπληρώσει το δέκατο, όχι όμως το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του ευθύνεται για τη ζημία που προξένησε, εκτός αν ενέργησε χωρίς διάκριση. Το ίδιο ισχύει και για τους μη ομιλούντες κωφούς.».

Άρθρο 6

Διαδικασία υποβολής σε δικαστική συμπαράσταση – Τροποποίηση άρθρου 1667 ΑΚ

Στο άρθρο 1667 ΑΚ, επέρχονται οι εξής αλλαγές: α) στο πρώτο εδάφιο, η λέξη «πάσχοντος» αντικαθίσταται από τη λέξη «προσώπου», β) στο τρίτο εδάφιο, οι λέξεις «πάσχει από» αντικαθίστανται από τη λέξη «έχει» και το άρθρο 1667 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 1667

Η υποβολή στη δικαστική συμπαράσταση αποφασίζεται από το δικαστήριο, ύστερα από αίτηση του ίδιου του προσώπου ή του συζύγου του, εφόσον υπάρχει έγγαμη συμβίωση, ή των γονέων ή τέκνων του ή του εισαγγελέα ή και αυτεπαγγέλτως. Στην περίπτωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1666, την αίτηση μπορεί να υποβάλλει και ο επίτροπος του ανηλίκου.

Όταν το πρόσωπο έχει αποκλειστικά σωματική αναπηρία, το δικαστήριο αποφασίζει μόνο ύστερα από αίτηση του ίδιου.».

Άρθρο 7

Σύνταξη διαθήκης από κωφό διαθέτη – Τροποποίηση άρθρου 1735 ΑΚ

Στον τίτλο και στο κείμενο του άρθρου 1735 ΑΚ η λέξη «κουφός» αντικαθίσταται από τη λέξη «κωφός» και το άρθρο 1735 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 1735

Διαθέτης κωφός

Αν ο διαθέτης δηλώσει ότι είναι κωφός, πρέπει επιπλέον να δοθεί σ' αυτόν η πράξη για να τη διαβάσει και να βεβαιωθεί στην πράξη ότι αυτό έγινε.»

Άρθρο 8

Σύμπραξη ατόμων κατά τη σύνταξη διαθήκης από κωφό διαθέτη – Τροποποίηση άρθρου 1736 ΑΚ

Στο άρθρο 1736 ΑΚ η λέξη «κουφός» αντικαθίσταται από τη λέξη «κωφός» και το άρθρο 1736 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 1736

Αν ο διαθέτης δηλώσει ότι είναι κωφός και δεν μπορεί να διαβάσει χειρόγραφα, η διαθήκη συντάσσεται ενώπιον πέντε μαρτύρων ή δεύτερου συμβολαιογράφου και τριών μαρτύρων.»

Άρθρο 9

Διαθέτης με σοβαρή αναπηρία λόγου ή μη ομιλών κωφός - Τροποποίηση άρθρου 1745 ΑΚ

Στο άρθρο 1745 ΑΚ επέρχονται οι εξής αλλαγές: α) στον τίτλο, οι λέξεις «άλαλος ή κωφάλαλος» αντικαθίστανται από τις λέξεις «με σοβαρή αναπηρία λόγου ή μη ομιλών κωφός», β) στο πρώτο εδάφιο, οι λέξεις «είναι άλαλος ή κωφάλαλος» αντικαθίστανται από τις λέξεις «έχει σοβαρή αναπηρία λόγου ή είναι μη ομιλών κωφός» και το άρθρο 1745 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 1745

Διαθέτης με σοβαρή αναπηρία λόγου ή μη ομιλών κωφός

Όποιος κατά την πεποίθηση του συμβολαιογράφου έχει σοβαρή αναπηρία λόγου ή είναι μη ομιλών κωφός ή από άλλο λόγο εμποδίζεται να μιλάει, μπορεί να συντάξει μυστική διαθήκη. Για το σκοπό αυτό πρέπει να γράψει επάνω στο έγγραφο που εγχειρίζεται ή επάνω στο περικάλυμμα που το περιέχει, ιδιοχειρώς τη δήλωση ότι το έγγραφο είναι η διαθήκη του, και αν το έγγραφο γράφηκε από άλλον, και ότι το διάβασε ο διαθέτης.

Αυτή η δήλωση πρέπει να γραφεί από το διαθέτη ενώπιον του συμβολαιογράφου και των λοιπών προσώπων που συμπράττουν και να βεβαιωθεί αυτό στην πράξη.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Άρθρο 10

Συνεννόηση με κωφούς ομιλούντες ή μη ή πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου – Τροποποίηση άρθρου 253 ΚΠολΔ

Στο άρθρο 253 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας [π.δ. 503/1985, (Α' 182), ΚΠολΔ] επέρχονται οι εξής αλλαγές: α) στην παρ. 1: αα) στο πρώτο εδάφιο, οι λέξεις «κουφός, άλαλος ή κωφάλαλος» αντικαθίστανται από τις λέξεις «κωφός ομιλών ή μη, ή πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου» και οι λέξεις «τον κουφό» αντικαθίστανται από τις λέξεις «τον ομιλούντα κωφό», αβ) στο δεύτερο εδάφιο, οι λέξεις «τον άλαλο» αντικαθίστανται από τις λέξεις «το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου», αγ) στο τρίτο εδάφιο, η λέξη «κωφάλαλο» αντικαθίσταται από τις λέξεις «μη ομιλούντα κωφό», β) στην παρ. 2, οι λέξεις «κουφός, ο άλαλος ή ο κωφάλαλος» αντικαθίστανται από τις λέξεις «κωφός ομιλών ή μη, ή το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου» και το άρθρο 253 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 253

Συνεννόηση με κωφούς ομιλούντες ή μη ή πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου

1. Αν μάρτυρας ή πραγματογνώμονας ή κάποιος από τους διαδίκους ή τους νόμιμους αντιπροσώπους τους που παρίστανται στη συζήτηση ή την επιχείρηση διαδικαστικής πράξης είναι κωφός ομιλών ή μη, ή πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου, η συνεννόηση μαζί του γίνεται ως εξής: Οι ερωτήσεις και οι τυχόν παρατηρήσεις υποβάλλονται προς τον ομιλούντα κωφό εγγράφως και οι απαντήσεις δίνονται προφορικά. Προς το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου οι ερωτήσεις και οι παρατηρήσεις υποβάλλονται προφορικά και αυτός απαντά εγγράφως. Προς τον μη ομιλούντα κωφό οι ερωτήσεις και οι παρατηρήσεις υποβάλλονται εγγράφως και εγγράφως επίσης απαντά αυτός. Οι γραπτές ερωτήσεις, παρατηρήσεις και απαντήσεις καταχωρίζονται στα πρακτικά ή στην έκθεση.
2. Αν ο κωφός ομιλών ή μη, ή το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου δεν ξέρει να διαβάζει και να γράφει, ο δικαστής διορίζει έναν ή δύο διερμηνείς, που εκλέγονται κατά προτίμηση ανάμεσα στα πρόσωπα που είναι συνηθισμένα να συνενοούνται μαζί του.».

Άρθρο 11

Όρκιση ως μάρτυρα προσώπου με σοβαρή αναπηρία στα άνω άκρα ή λόγου και κωφού ομιλούντος ή μη προσώπου – Τροποποίηση παρ. 5 και 6 άρθρου 408 ΚΠολΔ

Στο άρθρο 408 ΚΠολΔ επέρχονται οι εξής αλλαγές: α) στην παρ. 5 οι λέξεις «δεν έχει χέρια» αντικαθίστανται από τις λέξεις «είναι πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία στα άνω άκρα», β) στην παρ. 6 οι λέξεις «Κουφοί, άλαλοι και κωφάλαλοι» αντικαθίστανται από τις λέξεις «Κωφοί ομιλούντες ή μη, ή πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου» και το άρθρο 408 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 408

1. Πριν εξεταστεί ο μάρτυρας οφείλει να ορκισθεί. Προς τούτο ερωτάται, αν προτιμά να δώσει θρησκευτικό ή πολιτικό όρκο.
2. Ο τύπος του χριστιανικού όρκου είναι: "Ορκίζομαι ενώπιον του Θεού να πω ευσυνείδητα όλη την αλήθεια και μόνο την αλήθεια, χωρίς να προσθέσω ούτε να κρύψω τίποτε". Αν ο μάρτυρας πιστεύει σε γνωστή θρησκεία ή δόγμα, που ορίζει άλλο τύπο όρκου, δίνει τον όρκο σύμφωνα με αυτόν τον τύπο.
3. Ο πολιτικός όρκος δίνεται ως διαβεβαίωση με τον εξής τύπο: "Δηλώνω στην τιμή και στη συνείδησή μου πως θα πω όλη την αλήθεια και μόνο την αλήθεια, χωρίς να προσθέσω ούτε να κρύψω τίποτε".
4. Οι κληρικοί κάθε Θρησκείματος ορκίζονται διαβεβαιώνοντας στην ιερωσύνη τους.
5. Αν ο μάρτυρας είναι πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία στα άνω άκρα, επαναλαμβάνει τον όρκο που διαβάζει ο δικαστής.
6. Κωφοί ομιλούντες ή μη, ή πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου ορκίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 253.».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Άρθρο 12

Μέτρα θεραπείας ατόμων με ψυχική ή διανοητική διαταραχή – Τροποποίηση παρ. 1 άρθρου 69 ΠΚ

Στην παρ. 1 του άρθρου 69 του Ποινικού Κώδικα [ν. 4619/2019, (Α' 95)] οι λέξεις «που πάσχουν από» αντικαθίστανται από τη λέξη «με» και το άρθρο 69 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 69

Γενική διάταξη

1. Μέτρα ασφαλείας, εκτός από τα προβλεπόμενα στα άρθρα 122 και 123, είναι: α) τα μέτρα θεραπείας ατόμων με ψυχική ή διανοητική διαταραχή και β) η δήμευση κατά το άρθρο 76.
2. Τα μέτρα ασφαλείας δεν μπορούν να επιβληθούν όταν η επιβολή τους παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας ενόψει της βαρύτητας της πράξης που έχει τελεστεί, της πράξης που υπάρχει κίνδυνος να τελεστεί, καθώς και της έντασης αυτού του κινδύνου. Για την αξιολόγηση των όρων αυτών απαιτείται ειδική αιτιολογία.».

Άρθρο 13

Υπολογισμός εκτιόμενης ποινής κρατούμενων που έχουν ημιπληγία ή παραπληγία - Τροποποίηση παρ. 4 άρθρου 105B ΠΚ

Στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 105B ΠΚ οι λέξεις «πάσχουν από» αντικαθίσταται από τη λέξη «έχουν» και το άρθρο 105B διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 105B

Απόλυση υπό τον όρο της ανάκλησης

1. Όσοι καταδικάστηκαν σε στερητική της ελευθερίας ποινής μπορούν να απολυθούν υπό τον όρο της ανάκλησης, σύμφωνα με τις πιο κάτω διατάξεις, εφόσον έχουν εκτίσει: α) σε περίπτωση φυλάκισης, τα δύο πέμπτα (2/5) αυτής, β) σε περίπτωση πρόσκαιρης κάθειρξης, τα τρία πέμπτα (3/5) αυτής, γ) σε περίπτωση πρόσκαιρης κάθειρξης για τα εγκλήματα του δευτέρου εδαφίου της παρ. 6, τα τέσσερα πέμπτα (4/5) αυτής και δ) σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης τουλάχιστον είκοσι (20) έτη.
2. Για τη χορήγηση της υπό όρο απόλυσης δεν απαιτείται να έχει καταστεί η καταδίκη αμετάκλητη.
3. Στην περίπτωση που συντρέχουν σωρευτικά περισσότερες ποινές, ο καταδικασθείς μπορεί να απολυθεί αν έχει εκτίσει το άθροισμα των τμημάτων των ποινών, που προβλέπεται στην παρ. 1. Σε κάθε περίπτωση ο καταδικασθείς μπορεί να απολυθεί αν έχει εκτίσει είκοσι πέντε (25) έτη και όταν το παραπάνω άθροισμα υπερβαίνει το όριο αυτό.
4. Αν ο καταδικασθείς εργάζεται, κάθε ημέρα εργασίας υπολογίζεται σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της σωφρονιστικής νομοθεσίας. Κάθε ημέρα κράτησης κρατούμενων που έχουν ημιπληγία ή παραπληγία, σκλήρυνση κατά πλάκας ή έχουν υποβληθεί σε επέμβαση μεταμόσχευσης καρδιάς, ήπατος, νεφρού ή μυελού των οστών ή είναι φορείς του συνδρόμου επίκτητης ανοσοποιητικής ανεπάρκειας ή έχουν κακοήθη νεοπλασμάτα ή νεφρική ανεπάρκεια για την οποία γίνεται τακτική αιμοκάθαρση ή φυματίωση κατά τη διάρκεια της θεραπείας της, υπολογίζεται ευεργετικά ως δύο (2) ημέρες εκτιόμενης ποινής. Το ίδιο ισχύει και για: α) κρατούμενους με ποσοστό αναπηρίας πενήντα τοις εκατό (50%) και άνω, που δεν μπορούν να εργαστούν, εφόσον κρίνεται ότι η παραμονή τους στο κατάστημα κράτησης

καθίσταται ιδιαίτερα επαχθής λόγω αδυναμίας αυτοεξυπηρέτησης, β) κρατούμενους με ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, γ) κρατούμενους στους οποίους απαγορεύεται ύστερα από γνωμάτευση από Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.) η ανάληψη εργασίας ή απασχόλησης που μπορεί βάσιμα να προκαλέσει σοβαρή και μόνιμη βλάβη στην υγεία τους, δ) κρατούμενους οι οποίοι νοσηλεύονται σε θεραπευτικά καταστήματα ή νοσοκομεία εφόσον η νοσηλεία τους έχει διαρκέσει τουλάχιστον τέσσερις (4) μήνες, ε) κρατούμενες μητέρες για όσο διάστημα έχουν μαζί τους τα ανήλικα τέκνα τους, στ) κρατούμενους που συμμετέχουν σε θεραπευτικό πρόγραμμα ψυχικής απεξάρτησης από ναρκωτικά εγκεκριμένου, κατά το άρθρο 51 του ν. 4139/2013 οργανισμού και ζ) κρατούμενους για όσο διάστημα διαρκεί η κράτησή τους σε χώρους αστυνομικών τμημάτων ή αστυνομικών διευθύνσεων. Η διακρίβωση των ασθενειών του δεύτερου εδαφίου, καθώς και της αναπηρίας στις περ. α' και β' γίνεται με τη διαδικασία της παρ. 2 του άρθρου 105.

5. Για τη χορήγηση της υπό όρο απόλυσης, ως ποινή που εκτίθηκε θεωρείται αυτή που υπολογίστηκε ευεργετικά είτε κατά την προηγούμενη παράγραφο είτε κατά τις ειδικές διατάξεις που προβλέπουν αντίστοιχο υπολογισμό.

6. Προκειμένου για ποινές κάθειρξης δεν μπορεί να χορηγηθεί στον καταδικασθέντα απόλυση υπό όρο, αν δεν έχει παραμείνει στο σωφρονιστικό κατάστημα για χρονικό διάστημα ίσο με τα δύο πέμπτα (2/5) της ποινής που του επιβλήθηκε και, σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης, δεκαέξι (16) έτη. Προκειμένου για ποινές κάθειρξης που επιβλήθηκαν για τα κακουργήματα των άρθρων 22 και 23 του ν. 4139/2013, 134, 187, 187 Α, των περ. γ' και δ' της παρ. 1 του άρθρου 265, της παρ. 1 του άρθρου 299, των άρθρων 323Α, 324, 380, 385, καθώς και για αυτά του 19ου κεφαλαίου του Ειδικού Μέρους του παρόντος Κώδικα, απόλυση υπό όρο δεν μπορεί να χορηγηθεί στον καταδικασθέντα, αν αυτός δεν έχει παραμείνει στο σωφρονιστικό κατάστημα για χρονικό διάστημα ίσο με τα τρία πέμπτα (3/5) της ποινής που του επιβλήθηκε, και σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης δεκαοχτώ (18) ετών. Το παραπάνω κατά περίπτωση χρονικό διάστημα προσαυξάνεται κατά το ένα τρίτο (1/3) των λοιπών ποινών που τυχόν έχουν επιβληθεί, στην περίπτωση που αυτές συντρέχουν σωρευτικά. Σε κάθε περίπτωση όμως ο καταδικασθείς μπορεί να απολυθεί αν έχει παραμείνει στο κατάστημα είκοσι (20) έτη και αν εκτίει περισσότερες ποινές ισόβιας κάθειρξης, αν έχει παραμείνει είκοσι πέντε (25) έτη.»

Άρθρο 14

Θεραπευτικά μέτρα ανηλίκου με ψυχική ασθένεια ή οργανική νόσο– Τροποποίηση παρ. 1 άρθρου 123 ΠΚ

Στο πρώτο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 123 ΠΚ οι λέξεις «πάσχει από» αντικαθίστανται από τη λέξη «έχει», πριν από τις λέξεις «οργανική νόσο» διαγράφεται η λέξη «από» και το άρθρο 123 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 123

1. Αν η κατάσταση του ανηλίκου απαιτεί ιδιαίτερη μεταχείριση, ιδίως αν αυτός έχει ψυχική ασθένεια ή οργανική νόσο ή βρίσκεται σε κατάσταση που του δημιουργεί σοβαρή σωματική δυσλειτουργία ή του έχει γίνει έξη η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών, οιοπνευματωδών ποτών ή ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις ή εμφανίζει ουσιώδη καθυστέρηση στην πνευματική και ηθική του ανάπτυξη, το δικαστήριο

διατάσσει: α) την ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς, στους επιτρόπους του ή σε ανάδοχη οικογένεια, β) την ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων, γ) την παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος από τον ανήλικο ή δ) την παραπομπή του ανηλίκου σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάστημα. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να επιβληθούν τα μέτρα που προβλέπονται στα στοιχεία α` ή β` σε συνδυασμό με το μέτρο που προβλέπεται στο στοιχείο γ.

2. Τα θεραπευτικά μέτρα διατάσσονται ύστερα από προηγούμενη διάγνωση και γνωμοδότηση από εξειδικευμένη ομάδα ιατρών, ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι κατά περίπτωση υπάγονται σε Μονάδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης ή σε ιατρικά κέντρα υγείας ή κρατικά νοσηλευτικά ιδρύματα.».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Άρθρο 15

Υποχρέωση για μαρτυρία – Τροποποίηση παρ. 2 άρθρου 209 ΚΠΔ

Στην παρ. 2 του άρθρου 209 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας [ν. 4620/2019, (Α' 122)] διαγράφονται οι λέξεις «είναι παράφρονος ή» και το άρθρο 209 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 209

Υποχρέωση για μαρτυρία

1. Αν κάποιος καλείται νόμιμα για μαρτυρία, δεν μπορεί να την αρνηθεί, εκτός από τις εξαιρέσεις που ρητά αναγράφονται στον κώδικα.
2. Όποιος διενεργεί ανάκριση ή και το δικαστήριο μπορεί να μην εξετάσει κάποιο μάρτυρα που βρίσκεται προφανώς σε τέτοια διανοητική κατάσταση, ώστε να μην είναι σε θέση να παραστήσει τα γεγονότα όπως έχουν συμβεί.».

Άρθρο 16

Όρκος των μαρτύρων με σοβαρή αναπηρία λόγου στο ακροατήριο - Τροποποίηση παρ. 2 άρθρου 219 ΚΠΔ

Στην παρ. 2 του άρθρου 219 ΚΠΔ η λέξη «άλαλος» αντικαθίσταται από τις λέξεις «με σοβαρή αναπηρία λόγου», οι οποίες τίθενται μετά τη λέξη «μάρτυρας», και το άρθρο 219 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 219

Όρκος των μαρτύρων στο ακροατήριο

1. Κάθε μάρτυρας οφείλει, πριν εξετασθεί στο ακροατήριο, να δώσει τον ακόλουθο όρκο: «Δηλώνω, επικαλούμενος την τιμή και τη συνείδησή μου, ότι θα πω όλη την αλήθεια και μόνο την αλήθεια, χωρίς να προσθέσω ούτε να αποκρύψω τίποτε».
2. Ο μάρτυρας με σοβαρή αναπηρία λόγου που γνωρίζει να γράφει, ορκίζεται γράφοντας και υπογράφοντας τον άνω όρκο. Αν δεν ξέρει να γράφει, δίδει τον όρκο της προηγούμενης παραγράφου, με την βοήθεια διερμηνέα.

3. Οι κληρικοί ή οι ιερωμένοι κάθε δόγματος ή αναγνωρισμένης θρησκείας δεν ορκίζονται. Αντί γι' αυτό δίνουν κατά την παρ. 1 διαβεβαίωση στην ιεροσύνη τους, σύμφωνα με τους κανονισμούς από τους οποίους διέπονται.».

Άρθρο 17

Μάρτυρες κωφοί ομιλούντες ή μη, ή με σοβαρή αναπηρία λόγου – Τροποποίηση άρθρου 229 ΚΠΔ

Στο άρθρο 229 ΚΠΔ επέρχονται οι εξής αλλαγές: α) στον τίτλο οι λέξεις «κουφοί και άλαλοι» αντικαθίστανται από τις λέξεις «κωφοί ομιλούντες ή μη, ή με σοβαρή αναπηρία λόγου», β) στην παρ. 1: βα) στο πρώτο εδάφιο, οι λέξεις «κουφός ή άλαλος ή κωφάλαλος» αντικαθίστανται από τις λέξεις «κωφός ομιλών ή μη, ή πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου» και η λέξη «κουφό» αντικαθίσταται από τις λέξεις «ομιλούντα κωφό», ββ) στο δεύτερο εδάφιο, οι λέξεις «Στον άλαλο» αντικαθίστανται από τις λέξεις «Στο πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου», βγ) στο τρίτο εδάφιο, η λέξη «κωφάλαλο» αντικαθίσταται από τις λέξεις «μη ομιλούντα κωφό», βδ) στο τέταρτο εδάφιο, οι λέξεις «τον άλαλο ή από τον κωφάλαλο» αντικαθίστανται από τις λέξεις «το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου ή από τον μη ομιλούντα κωφό», γ) στο πρώτο εδάφιο της παρ. 2: γα) οι λέξεις «κουφός ή ο άλαλος ή ο κωφάλαλος» αντικαθίστανται από τις λέξεις «κωφός ομιλών ή μη, ή το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου» και οι λέξεις «τον κουφό, τον άλαλο ή τον κωφάλαλο» αντικαθίστανται από τις λέξεις «τον κωφό ομιλούντα ή μη, ή το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου» και το άρθρο 229 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 229

Μάρτυρες κωφοί ομιλούντες ή μη, ή με σοβαρή αναπηρία λόγου

1. Αν ένας κωφός ομιλών ή μη, ή πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου πρόκειται να εξεταστεί ως μάρτυρας ή ως κατηγορούμενος, η εξέτασή του γίνεται ως εξής: όλες οι ερωτήσεις και οι τυχόν παρατηρήσεις δίνονται στον ομιλούντα κωφό, αφού καταγραφούν από τον γραμματέα της ανάκρισης ή του δικαστηρίου, ενώ οι απαντήσεις δίνονται από αυτόν προφορικά. Στο πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου οι ερωτήσεις και οι παρατηρήσεις δίνονται προφορικά και αυτός απαντά γραπτώς. Στον μη ομιλούντα κωφό οι ερωτήσεις και οι παρατηρήσεις δίνονται γραπτώς και αυτός απαντά με τον ίδιο τρόπο. Στο ακροατήριο οι γραπτές απαντήσεις που δόθηκαν από το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου ή από τον μη ομιλούντα κωφό, αφού μονογραφηθούν από τον πρόεδρο και τον γραμματέα, καταγράφονται στα πρακτικά και συνοδεύουν τη δικογραφία.

2. Αν ο κωφός ομιλών ή μη, ή το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου δεν ξέρει να διαβάζει ή να γράφει, όποιος διεξάγει την ανάκριση ή διευθύνει την συζήτηση, διορίζει έναν ή δύο διερμηνείς, που, αν είναι δυνατό, επιλέγονται κατά προτίμηση μεταξύ των προσώπων που συνήθισαν να συνεννοούνται με τον κωφό ομιλούντα ή μη, ή το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου. Κατά τα άλλα, τηρούνται αν είναι δυνατό, οι διατάξεις του κώδικα που αναφέρονται στους διερμηνείς.».

Άρθρο 18

Προσωρινή ανικανότητα κωφών ή προσώπων με σοβαρή αναπηρία λόγου για την εκπλήρωση των καθηκόντων του ενόρκου – Τροποποίηση περ. ε) άρθρου 382 ΚΠΔ

Στην περ. ε) του άρθρου 382 ΚΠΔ οι λέξεις «κουφοί ή άλαλοι» αντικαθίστανται από τις λέξεις «κωφοί ή τα πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου» και το άρθρο 382 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 382

Προσωρινή ανικανότητα

Δεν είναι προσωρινά ικανοί να εκπληρώσουν τα καθήκοντα του ενόρκου:

- α) εκείνοι που παραπέμφθηκαν για οποιοδήποτε έγκλημα από δόλο για το οποίο ο νόμος προβλέπει ποινή στερητική της ελευθερίας τουλάχιστον τριών μηνών,
- β) εκείνοι που βρίσκονται σε δικαστική συμπαράσταση,
- γ) εκείνοι σε βάρος των οποίων εκδόθηκε ένταλμα σύλληψης ή προσωρινής κράτησης ή διατάχτηκε κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση ή επιβλήθηκαν περιοριστικοί όροι
- δ) οι ασθενείς διανοητικά,
- ε) οι τυφλοί, οι κωφοί ή τα πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου.».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΩΔΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Άρθρο 19

**Συεννόηση με κωφούς ομιλούντες ή μη, ή πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου -
Τροποποίηση άρθρου 137 ΚΔΔ**

Στο άρθρο 137 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας [ν. 2717/1999, (Α΄ 97)] επέρχονται οι εξής αλλαγές: α) στον τίτλο, η λέξη «κωφαλάλους» αντικαθίσταται από τις λέξεις «μη ομιλούντες κωφούς», β) στο πρώτο εδάφιο της παρ. 2 οι λέξεις «κουφοί, άλαλοι ή κωφάλαλοι» αντικαθίστανται από τις λέξεις «κωφοί ομιλούντες ή μη, ή πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου» και το άρθρο 137 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 137

Συεννόηση με αλλόγλωσσους, μη ομιλούντες κωφούς κ.τ.λ.

1. Αν διάδικος, μάρτυρας ή πραγματογνώμονας αγνοεί την ελληνική γλώσσα, προσλαμβάνεται διερμηνέας, ο οποίος ορκίζεται ενώπιον του δικαστηρίου ότι θα αποδώσει ακριβώς όσα θα διαμειφθούν. Οι λόγοι του αποκλεισμού και της απαλλαγής των μαρτύρων ισχύουν και για το διερμηνέα.
2. Αν τα πρόσωπα της παρ. 1 είναι κωφοί ομιλούντες ή μη, ή πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου η συεννόηση μαζί τους γίνεται εγγράφως. Τις απαντήσεις τους υπογράφει ο δικαστής που προεδρεύει κατά τη συνεδρίαση και περιλαμβάνονται, μαζί με τις αντίστοιχες ερωτήσεις, στο πρακτικό της συζήτησης. Αν τα πρόσωπα αυτά δεν είναι ικανά να απαντήσουν εγγράφως, προσλαμβάνεται κατάλληλος διερμηνέας, σύμφωνα με την παρ. 1.».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΚΩΔΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ

Άρθρο 20

**Διερμηνείς κωφοί ομιλούντες ή μη, ή πρόσωπα με σοβαρή αναπηρία λόγου –
Τροποποίηση παρ. 2 και 3 άρθρου 10 ν. 2830/2000**

Στο άρθρο 10 του Κώδικα Συμβολαιογράφων [ν. 2830/2000, (Α' 96)] επέρχονται οι εξής αλλαγές: α) στην παρ. 2 αα) στο πρώτο εδάφιο, οι λέξεις «κωφός, άλαλος ή κωφάλαλος» αντικαθίστανται από τις λέξεις «κωφός ομιλών ή μη, ή πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου», αβ) στην περ. α' η λέξη «κωφός» αντικαθίσταται από τις λέξεις «ομιλούντα κωφό», αγ) στην περ. β' η λέξη «άλαλο» αντικαθίσταται από τις λέξεις «πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου», αδ) στην περ. γ' η λέξη «κωφάλαλο» αντικαθίσταται από τις λέξεις «μη ομιλούντα κωφό», αε) στο δεύτερο εδάφιο, οι λέξεις «κωφό ή τον κωφάλαλο» αντικαθίστανται από τις λέξεις «κωφό, ομιλούντα ή μη», β) στην παρ. 3 οι λέξεις «κωφός ή ο άλαλος ή ο κωφάλαλος» αντικαθίστανται από τις λέξεις «κωφός ομιλών ή μη, ή το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου» και το άρθρο 10 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 10
Διερμηνείς

1. Αν κάποιος από τους δικαιοπρακτούντες ή τους αντιπροσώπους τους αγνοεί, κατά την κρίση του συμβολαιογράφου, την ελληνική γλώσσα, προσλαμβάνεται διερμηνέας για μετάφραση γενικά των δηλώσεών του από την ξένη γλώσσα στην ελληνική και το αντίθετο, καθώς και του περιεχομένου του συμβολαίου από την ελληνική στην ξένη γλώσσα. Ο διερμηνέας ορκίζεται ενώπιον του συμβολαιογράφου, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ότι θα ασκήσει πιστά τα καθήκοντά του. Προκειμένου για γλώσσα που είναι πολύ λίγο γνωστή, μπορεί να προσληφθεί σύμφωνα με τα παραπάνω διερμηνέας του διερμηνέα.
2. Εάν κάποιος από τους δικαιοπρακτούντες ή τους αντιπροσώπους τους είναι κωφός ομιλών ή μη, ή πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου, γνωρίζει όμως ανάγνωση και γραφή, οι δηλώσεις, ερωτήσεις και τυχόν παρατηρήσεις γίνονται:
  - α) γραπτά προς τον ομιλούντα κωφό, ο οποίος απαντά προφορικά,
  - β) προφορικά προς το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου, ο οποίος απαντά γραπτά,
  - γ) γραπτά προς τον μη ομιλούντα κωφό, ο οποίος απαντά γραπτά.Στις περιπτώσεις αυτές οι γραπτές ερωτήσεις και απαντήσεις επισυνάπτονται στο συμβόλαιο, πριν δε από την υπογραφή του το συμβόλαιο διαβάζεται από τον κωφό, ομιλούντα ή μη και γίνεται σχετική αναφορά σε αυτό.
3. Εάν ο κωφός ομιλών ή μη, ή το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου δεν γνωρίζει ανάγνωση ή γραφή ή αδυνατεί για οποιονδήποτε λόγο να υπογράψει, προσλαμβάνεται ως διερμηνέας του πρόσωπο που να μπορεί να συνεννοηθεί μαζί του.
4. Οι κατά τα ανωτέρω διερμηνείς προσυπογράφουν το σχετικό συμβόλαιο.
5. Η μη τήρηση των ανωτέρω διατάξεων επιφέρει ακυρότητα του εγγράφου.».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

**ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ -
ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ Ν. 4478/2017**

Άρθρο 21

Δικαίωμα προστασίας θυμάτων κωφών ή προσώπων με σοβαρή αναπηρία λόγου κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας - Τροποποίηση παρ. 5 άρθρου 69 ν. 4478/2017

Στην παρ. 5 του άρθρου 69 του ν. 4478/2017 (Α' 91) οι αναφορές σε «άλαλο» αντικαθίστανται από αναφορές σε «πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου» και η παρ. 5 διαμορφώνεται ως εξής:

«5. Αν το θύμα είναι κωφός ή πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου, η εξέτασή του γίνεται ως εξής: όλες οι ερωτήσεις και οι τυχόν παρατηρήσεις δίνονται στον κωφό, αφού καταγραφούν από τον γραμματέα της ανάκρισης ή του δικαστηρίου, ενώ οι απαντήσεις δίνονται από αυτόν γραπτώς ή στη νοηματική γλώσσα. Στο πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου οι ερωτήσεις και οι παρατηρήσεις δίνονται προφορικά και αυτός απαντά γραπτώς ή στη νοηματική γλώσσα. Στο ακροατήριο οι γραπτές απαντήσεις που δόθηκαν από τον κωφό ή το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου, αφού μονογραφηθούν από τον πρόεδρο και τον γραμματέα, καταγράφονται στα πρακτικά και συνοδεύουν τη δικογραφία. Αν ο κωφός ή το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου δεν ξέρει να διαβάζει ή να γράφει, όποιος διεξάγει την ανάκριση ή διευθύνει τη συζήτηση διορίζει έναν ή δύο διερμηνείς, που αν είναι δυνατό, εκλέγονται κατά προτίμηση μεταξύ των προσώπων που συνήθισαν να συνεννοούνται με τον κωφό ή το πρόσωπο με σοβαρή αναπηρία λόγου. Κατά τα άλλα τηρούνται αν είναι δυνατό οι διατάξεις που αναφέρονται στους διερμηνείς.».

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Άρθρο 22

Ορισμός υπεύθυνου στο δικαστήριο για ζητήματα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία, ενημέρωσής τους, και διευκόλυνσης της εξυπηρέτησής τους - Τροποποίηση περ. β) παρ. 7 άρθρου 17 ν. 4938/2022

Στην περ. β) της παρ. 7 του άρθρου 17 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών (ν. 4938/2022, Α' 109) προστίθεται υποπερ. βιβ), και η παρ. 7 διαμορφώνεται ως εξής:

«7. Τα όργανα που διευθύνουν τα δικαστήρια έχουν τις εξής αρμοδιότητες:

α) Το τριμελές συμβούλιο:

αα) ορίζει τους δικαστές και δικαστικούς υπαλλήλους που μετέχουν σε επιτροπές, συλλογικά όργανα της διοίκησης, συμβούλια ή άλλα μη δικαιοδοτικά όργανα, που προβλέπονται από τον νόμο ή τον κανονισμό του δικαστηρίου,

αβ) καταρτίζει τις συνθέσεις των τμημάτων του δικαστηρίου πριν από την έναρξη του δικαστικού έτους, εφόσον ο νόμος ή ο κανονισμός του δικαστηρίου δεν ορίζει διαφορετικά. Στα δικαστήρια, όπου λειτουργούν περισσότερα από δύο (2) τμήματα, ο δικαστής δεν επιτρέπεται να υπηρετεί στο ίδιο τμήμα του δικαστηρίου πέραν της εξαετίας. Στην εξαετία αυτή συνυπολογίζεται και ο προγενέστερος της έναρξης ισχύος του παρόντος χρόνος υπηρεσίας στο ίδιο τμήμα,

αγ) παραπέμπει τα σημαντικά θέματα στην ολομέλεια του δικαστηρίου,

αδ) αποφασίζει για οποιοδήποτε άλλο θέμα, το οποίο δεν υπάγεται ρητά από τον νόμο ή τον κανονισμό στην αρμοδιότητα του προέδρου του συμβουλίου ή της ολομέλειας (τεκμήριο αρμοδιότητας),

αε) κατανέμει δικαστικούς υπαλλήλους στα διάφορα τμήματα και υπηρεσίες του δικαστηρίου,

αστ) μετακινεί δικαστές από ένα τμήμα σε άλλο κατά τη διάρκεια του δικαστικού έτους, εφόσον το επιβάλλουν ειδικές υπηρεσιακές ανάγκες.

Το συμβούλιο αποφασίζει κατά πλειοψηφία και πάντοτε με τριμελή σύνθεση.

β) Ο πρόεδρος του συμβουλίου:

βα) εκπροσωπεί το δικαστήριο και φροντίζει για την εύρυθμη διεξαγωγή των εργασιών του,

ββ) αποφασίζει για τη σύγκληση της ολομέλειας του δικαστηρίου στις περιπτώσεις που προβλέπονται από τον νόμο ή τον κανονισμό του δικαστηρίου, καθορίζει την ημερήσια διάταξη και διευθύνει τις εργασίες της,

βγ) ορίζει τους κατά το άρθρο 5 αναπληρωτές δικαστές,

βδ) προσδιορίζει κατά τη διάρκεια του δικαστικού έτους, σε επείγουσες περιπτώσεις, συζητήσεις υποθέσεων καθ' υπέρβαση του αριθμού που έχει καθοριστεί από την ολομέλεια ή τον κανονισμό του δικαστηρίου και σε ποσοστό που δεν υπερβαίνει το είκοσι τοις εκατό (20%) του αριθμού αυτού,

βε) συγκαλεί το συμβούλιο με πρόσκληση που επιδίδεται με απόδειξη στα μέλη του συμβουλίου και εκτελεί τις αποφάσεις του συμβουλίου και της ολομέλειας του δικαστηρίου,

βστ) έχει την επιμέλεια της αλληλογραφίας του δικαστηρίου,

βζ) προΐσταται της γραμματείας του δικαστηρίου, σύμφωνα με όσα ορίζονται στην παρ. 2 του άρθρου 11,

βη) εγκρίνει τη χορήγηση αντιγράφων,

βθ) βεβαιώνει την ιδιότητα και το γνήσιο της υπογραφής των δικαστών και δικαστικών υπαλλήλων,

βι) αποφαινεται για τις αιτήσεις κατά προτίμηση προσδιορισμού συζήτησης υπόθεσης σε σύντομη δικάσιμο. Οι κατά προτίμηση προσδιοριζόμενες υποθέσεις δεν μπορούν να υπερβαίνουν τον αριθμό που έχει καθοριστεί από την ολομέλεια ή τον κανονισμό του δικαστηρίου,

βια) ορίζει το ανακριτικό τμήμα, στο οποίο εισάγεται κάθε υπόθεση για την οποία παραγγέλθηκε κύρια ανάκριση.

βιβ) ορίζει έναν (1) δικαστικό υπάλληλο που υπηρετεί στο δικαστήριο ως υπεύθυνο για ζητήματα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία, ενημέρωσής τους, και διευκόλυνσης της εξυπηρέτησής τους.

Στην άσκηση των αρμοδιοτήτων αυτών ο πρόεδρος επικουρείται από τα μέλη του συμβουλίου, στα οποία μπορεί να αναθέτει ορισμένες από αυτές.

γ) Ο δικαστής που διευθύνει το δικαστήριο, ασκεί όλες τις αρμοδιότητες του τριμελούς συμβουλίου και του προέδρου του.».

Άρθρο 23

Δικαιούχοι νομικής βοήθειας με ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω – Προσθήκη παρ. 3Α και τροποποίηση παρ. 4 άρθρου 1 ν. 3226/2004

Στο άρθρο 1 του ν. 3226/2004 (Α' 24) επέρχονται οι εξής αλλαγές: α) προστίθεται παρ. 3Α, β) στην παρ. 4 προστίθεται δεύτερο εδάφιο και το άρθρο 1 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 1

Δικαιούχοι νομικής βοήθειας

1. Δικαιούχοι νομικής βοήθειας είναι οι χαμηλού εισοδήματος πολίτες κράτους - μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δικαιούχοι είναι, επίσης, οι χαμηλού εισοδήματος πολίτες τρίτου κράτους και ανιθαγενείς, εφόσον έχουν, νομίμως, κατοικία ή συνήθη διαμονή στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

2. Ως πολίτες χαμηλού εισοδήματος για την παροχή νομικής βοήθειας σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις θεωρούνται εκείνοι, των οποίων το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα δεν υπερβαίνει τα δύο τρίτα των κατώτατων ετήσιων ατομικών αποδοχών, που προβλέπει η κείμενη νομοθεσία. Σε περίπτωση ενδοοικογενειακής διαφοράς ή διένεξης, δεν λαμβάνεται υπόψη το εισόδημα εκείνου με τον οποίο υπάρχει η διαφορά ή η διένεξη.

3. Δικαιούχοι νομικής βοήθειας ως προς τις τυχόν ποινικές και αστικές αξιώσεις τους είναι και τα θύματα των εγκληματικών πράξεων που προβλέπονται στα άρθρα 187Α, 187Β, 323Α, 324, 339, 342, 348 παρ. 2 εδάφιο πρώτο, 348Α, 351Α Π.Κ. και στα άρθρα 29 παρ. 5 και 6 και 30 του ν. 4251/2014, καθώς και τα ανήλικα θύματα των πράξεων που προβλέπονται στα άρθρα 336, 338, 343, 345, 348, 348Β, 348Γ και 349 Π.Κ.. Στις περιπτώσεις αυτές, το εκάστοτε αρμόδιο όργανο, κατά τις διατάξεις του παρόντος, για παροχή νομικής βοήθειας μπορεί, αν κριθεί αναγκαίο, να διορίσει συνήγορο αυτεπαγγέλτως από τις καταστάσεις των παρ. 2 και 3 του άρθρου 3.

3Α. Δικαιούχοι νομικής βοήθειας είναι και οι πολίτες με ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, ανεξαρτήτως εισοδήματος, κράτους - μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δικαιούχοι είναι, επίσης, οι πολίτες με ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, ανεξαρτήτως εισοδήματος, τρίτου κράτους και ανιθαγενείς, εφόσον έχουν, νομίμως, κατοικία ή συνήθη διαμονή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στις περιπτώσεις αυτές, το αρμόδιο όργανο για παροχή νομικής βοήθειας, κατά τις διατάξεις του παρόντος, μπορεί, αν κριθεί αναγκαίο, να διορίσει συνήγορο αυτεπαγγέλτως από τις καταστάσεις των παρ. 2 και 3 του άρθρου 3.

4. Ειδικά, σε ό,τι αφορά την παροχή νομικής βοήθειας σε υπόπτους, κατηγορούμενους ή εκζητούμενους, καθώς και σε παρισταμένους προς υποστήριξη της κατηγορίας ισχύουν τα οριζόμενα στο άρθρο 6. Οι παρ. 2, 3 και 4 του άρθρου 6 δεν εφαρμόζονται για τους δικαιούχους της παρ. 3Α.».

Άρθρο 24

Διαδικασία παροχής νομικής βοήθειας – Τροποποίηση παρ. 2 άρθρου 2 ν. 3226/2004

Στην παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 3226/2004 (Α' 24) επέρχονται οι εξής αλλαγές: α) στο πρώτο εδάφιο οι λέξεις «κατά την πρώτη παράγραφο» αντικαθίστανται από τις λέξεις «κατά τις παρ. 1 και 3Α», β) προστίθεται δεύτερο εδάφιο και το άρθρο 2 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 2

Διαδικασία

1. Η νομική βοήθεια παρέχεται ύστερα από αίτηση του δικαιούχου. Η αίτηση αναφέρει συνοπτικά το αντικείμενο της δίκης ή της πράξης και τα στοιχεία που βεβαιώνουν τη συνδρομή των προϋποθέσεων για την παροχή της βοήθειας.

2. Στην αίτηση επισυνάπτονται τα αναγκαία δικαιολογητικά αποδεικτικά της οικονομικής καταστάσεως (ιδίως αντίγραφο φορολογικής δήλωσης ή βεβαίωση του εφόρου ότι δεν υποχρεούται σε υποβολή δήλωσης, αντίγραφο δήλωσης περιουσιακής καταστάσεως,

εκκαθαριστικού σημειώματος, Α.Φ.Μ., βεβαιώσεις υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας, ένορκες βεβαιώσεις) και αποδεικτικά της κατά τις παρ. 1 και 3Α του άρθρου 1 κατοικίας ή διαμονής, εάν πρόκειται για πολίτη τρίτου κράτους. Ειδικά για τους δικαιούχους της παρ. 3Α του άρθρου 1, επισυνάπτεται πιστοποιητικό ποσοστού αναπηρίας από το Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.) ή από τις Ανώτατες Υγειονομικές Επιτροπές.

3. Με την επιφύλαξη του άρθρου 6, η αίτηση και τα δικαιολογητικά υποβάλλονται δεκαπέντε (15) τουλάχιστον ημέρες πριν από τη δίκη ή την πράξη για την οποία ζητείται η παροχή νομικής βοήθειας.

Η προθεσμία μπορεί να συντμηθεί σε περίπτωση μεταγενέστερης κλήτευσης. Η διαδικασία διεξάγεται ατελώς και δεν είναι υποχρεωτική η παράσταση με δικηγόρο.

4. Για την παραδοχή της αίτησης αρκεί πιθανολόγηση. Ο αρμόδιος για την εξέτασή της δικαστής μπορεί να εξετάσει μάρτυρες, καθώς και τον αιτούντα, με όρκο ή χωρίς όρκο, να συγκεντρώσει κάθε αναγκαία πληροφορία και στοιχείο και να διατάξει την κλήτευση του αντιδίκου.

5. Η αποδοχή ή απόρριψη της αίτησης πρέπει να είναι αιτιολογημένη. Νέα αίτηση μπορεί να υποβληθεί σε περίπτωση μεταβολής των πραγματικών περιστατικών. Συμπληρωματική αίτηση επιτρέπεται σε κάθε περίπτωση.

6. Στις περ. των άρθρων 99 παρ. 3, 200 παρ. 1 εδ. β, 340 παρ. 1 και 2, 376 και 423 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ή άλλων ειδικών διατάξεων που προβλέπουν αυτεπάγγελτο διορισμό συνηγόρου, η νομική βοήθεια χορηγείται αποκλειστικά με βάση όσα ορίζουν οι οικείες διατάξεις, χωρίς τήρηση της διαδικασίας του παρόντος άρθρου.».

Άρθρο 25

Συμβουλευτική βοήθεια – Τροποποίηση άρθρου 5 ν. 3226/2004

Στο τέλος του άρθρου 5 του ν. 3226/2004 (Α' 24) προστίθενται οι λέξεις «και πολίτες με ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω» και το άρθρο 5 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 5

Συμβουλευτική βοήθεια

Συμβουλευτική βοήθεια μπορεί να παρέχεται επί ποινικών υποθέσεων από τους εισαγγελείς υπηρεσίας και τους εισαγγελείς - επόπτες των καταστημάτων κράτησης, και επί πολιτικών υποθέσεων από τους προέδρους υπηρεσίας των κατά τόπους αρμόδιων Δικαστηρίων, από τους οποίους θα ενημερώνονται οι ενδιαφερόμενοι για τη δυνατότητα ένταξής τους στο σύστημα της νομικής βοήθειας για πολίτες χαμηλού εισοδήματος και πολίτες με ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω.».

ΜΕΡΟΣ Ε΄

ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ

Άρθρο 26

Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 8 Φεβρουαρίου 2023

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

CHRISTOS STAIKOURAS CHRISTOS STAIKOURAS
08.02.2023 15:54

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΤΑΪΚΟΥΡΑΣ

**ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

KONSTANTINOS CHATZIDAKIS KONSTANTINOS CHATZIDAKIS
08.02.2023 15:53

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

SPYRIDON-ADONIS GEORGIAIDIS SPYRIDON-ADONIS GEORGIAIDIS
08.02.2023 15:57

ΣΠΥΡΙΔΩΝ-ΑΔΩΝΙΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΥΓΕΙΑΣ

ATHANASIOS PLEVRIS ATHANASIOS PLEVRIS
08.02.2023 15:53

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ

ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

GEORGIOS GERAPETRITIS GEORGIOS GERAPETRITIS
08.02.2023 15:53

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΡΑΠΕΤΡΙΤΗΣ

**Ο ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ**

THEODOROS SKYLAKAKIS THEODOROS SKYLAKAKIS
08.02.2023 18:46

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΚΥΛΑΚΑΚΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

NIKI KERAMEOS NIKI KERAMEOS
08.02.2023 18:18

ΝΙΚΗ ΚΕΡΑΜΕΩΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

KONSTANTINOS TSIARAS KONSTANTINOS TSIARAS
08.02.2023 15:53

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΑΡΑΣ